

G.I.Musurmankulova
TOSHKENT AMALIY
FANLAR UNIVERSITETI (TAFU),
"TARMOQLAR IQTISODIYOTI
VA BUXGALTERIYASI"
KAFEDRASI KATTA O'QITUVCHISI,

O‘ZBEKISTONDA XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT
STANDARTLARIGA O‘TISHNING ZARURIYATI VA MUHIMLIGI.

Annotatsiya: Ushbu maqola O'zbekistonda moliyaviy hisobot standartlariga o'tish zarurati va ahamiyatini ko'rib chiqadi.

Kalit so'zlar: XMHS, o'tish davri, muammolar, moliyaviy respublika, me'yoriy-huquqiy baza.

Г.И.Мусурманкулова
ТАШКЕНТСКИЙ УНИВЕРСИТЕТ
ПРИКЛАДНЫХ НАУК (TAFU),
СТАРШИЙ ПРЕПОДАВАТЕЛЬ
КАФЕДРЫ «ЭКОНОМИКА ОТРАСЛИ
И БУХГАЛТЕРСКИЙ УЧЕТ»,

НЕОБХОДИМОСТЬ И ЗНАЧЕНИЕ ПЕРЕХОДА НА
МЕЖДУНАРОДНЫЕ СТАНДАРТЫ ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В
УЗБЕКИСТАНЕ

Аннотация: В статье раскрыты вопросы возникающих проблем при переходе на международные стандарты финансовой отчетности в Узбекистане.

Ключевые слова: МСФО, переход, проблемы, финансовая отчетность, нормативная база.

O‘ZBEKISTONDA XALQARO MOLIVAVIY HISOBOT
STANDARTLARIGA O‘TISHNING ZARURIYATI VA MUHIMLIGI.

XMHS ko'plab bozor iqtisodiyoti davlatlarining buxgalteriya hisobi amaliyoti va me'yoriy-huquqiy asoslarini aks ettiradi. Bu O'zbekiston Respublikasida yangi sifat standartlarini tezroq va tejamkor ishlab chiqish imkonini beradi. Har bir mamlakatda XMHSni joriy qiluvchi kompaniyalarning o'z ro'yxati mavjud. [1]

XMHSni ishlab chiqishdagi asosiy muammolar quyidagilardan iborat:

- XMHSga muvofiq tuzilgan moliyaviy hisobotlarga talablarning yo'qligi, shuningdek, XMHSni qo'llash uchun vaqt sarflanmaganligi;
- xo'jalik yurituvchi sub'ektlarning XMHSning ko'pgina toifalari, tamoyillari va talablariga rasmiy yondashuvi;
- xo'jalik yurituvchi sub'ektlar tomonidan Yevropa Ittifoqi mamlakatlari buxgalteriya hisobi standartlariga muvofiq tuzilgan moliyaviy hisobotlarni o'zgartirish orqali XMHSga muvofiq konsolidatsiyalangan moliyaviy hisobotlarni tayyorlash uchun katta xarajatlarni talab qilish zarurati;
- avtomatlashtirilgan buxgalteriya tizimi dasturiy ta'minotini XMHSga moslashtirish;
- ko'pchilik buxgalterlar uchun kasbiy tayyorgarlikning past darajasi, shuningdek, XMHSga muvofiq tayyorlangan ma'lumotlardan foydalanish bo'yicha ko'nikmalarning etarli emasligi.

Ushbu islohotning zarurati buxgalteriya hisobi tizimlari yuqori sifatli va o'z vaqtida boshqaruv qarorlarini qabul qilish uchun zarur bo'lgan ma'lumotlarni aks ettirganligidan kelib chiqadi. Buxgalteriya hisobi standartlarini unifikatsiya qilishning ob'ektiv jarayoni XMHS (Xalqaro moliyaviy hisobot standartlari) asosidagi XMHS davlat sektori uchun o'tish davri va yuqori sifatli moliyaviy hisobotlarni tayyorlash uchun xalqaro buxgalteriya standartlarining yagona, kompleks tizimi sifatida tan olinishini ta'minlaydi.[2]

XMHSni qo'llash moliyaviy axborot sifatini yaxshilaydi, davlat sektori faoliyatini baholash imkoniyatini oshiradi va shaffoflikni oshiradi, axborotning to'g'riligi va to'liqligini oshirish orqali davlat aktivlarini boshqarishni

takomillashtiradi, davlat moliyaviy hisobotini xalqaro ko'rsatkichlar bilan muvofiqlashtirishni ta'minlaydi.

XMHS OTini moslashtirish zarurati ham milliy dasturlar, ham O'zbekistonda davlat moliyasini boshqarish tizimini rivojlantirishga chaqiruvchi XMHS tomonidan tasdiqlangan. Shunday qilib, 2010-2022 yillardagi davlat moliyasini boshqarish islohoti strategiyasi buxgalteriya hisobini isloh qilishning asosiy maqsadi sifatida XMHS OTga mos keluvchi BXMTni ishlab chiqish va joriy etishni belgilaydi.[3]

XMHS OT talablariga muvofiqligi Davlat xarajatlari va moliyaviy hisoboti (PEFA) doirasida davlat moliyasini baholash uchun muhim ko'rsatkich hisoblanadi. Ushbu mezonlarni inobatga olgan holda, Jahon banki ekspertlari O'zbekistonda yaqinda o'tkazilgan davlat moliyasini baholash chegarasida bo'lib, ular to'liq bo'lmagan ma'lumotlar bo'yicha xalqaro standartlarga qisman mos kelmasligini ko'rsatadi.

Shunday qilib, XMHS OTni qo'llashni hisobga olgan holda, normativ-huquqiy bazada quyidagi kamchiliklarni aniqlash mumkin:

1) axborotni oshkor qilish uchun aniq asosning yo'qligi. Amaldagi qonunchilikda buxgalteriya hisobida operatsiyalarni aks ettirish tartibi aniq belgilanmagan. Byudjet hisobining barcha masalalari Budjet tashkilotlari uchun buxgalteriya hisobi bo'yicha yo'riqnomada o'z aksini topishi ko'zda tutilgan, biroq mazkur muassasalar moliya-xo'jalik faoliyatining barcha jihatlarini yagona yo'riqnomada jamlashning iloji yo'qligi isbotlangan;

2) quyi darajadagi moliyaviy, byudjet va byudjetdan tashqari operatsiyalarni hisobga olish tartib-qoidalarining yo'qligi. Xususan, davlat tashkilotlarining operatsiyalari, qishloq xo'jaligi chegaralari, valyuta operatsiyalari va boshqalar;

3) buxgalteriya hisobi va hisobotining ayrim jihatlarini takrorlaydigan ko'plab buxgalteriya qoidalari;

4) tashqi foydalanuvchilar uchun davlat moliyasi statistikasini tahlil qilishning mumkin emasligi. Amaldagi buxgalteriya tizimi tashqi

foydalanuvchilarning talablariga javob beradigan ma'lumotlarni yaratishga imkon bermaydi. Xususan, davlat byudjeti tomonidan ishlab chiqarilgan GFSM 2011 hisobot shakli XVF talablariga muvofiq taqdim etilgan hisobot shakllaridan farq qiladi;

5) barcha davlat moliya hisoblarining konsolidatsiya qilinmaganligi. Xususan, davlat byudjeti va barcha byudjetdan tashqari jamg'armalarning buxgalteriya hisobi hozirda alohida yuritiladi.

XMHS OT asosida buxgalteriya hisobini isloh qilish masalalarini muhokama qilish maqsadida BMTTD-Moliyaning "O'zbekistonda byudjet tizimini isloh qilish" qo'shma loyihasi doirasida bir qator ishchi uchrashuvlar o'tkazildi, unda tegishli vazirlik va idoralarning 50 ga yaqin mutaxassislari ishtirok etdi.[4]

Davlat sektori uchun xalqaro moliyaviy hisobot standartlariga to'g'ri muvofiqligini ta'minlash maqsadida 2013-2014-yillarda loyiha ishga tushirildi. Bu davlat sektorida buxgalteriya hisobi va hisobotini isloh qilishning boshida qisqacha bayon qilingan edi. Loyiha XMHS OT asosida ko'rinadigan buxgalteriya hisobi va hisobot tizimiga ega bo'lgan Kontseptsiyani ishlab chiqdi. Xususan, 12 ta Byudjet hisobi standartlari (BAS) loyihasi tayyorlandi. Ularni milliy buxgalteriya hisobi amaliyotiga tatbiq etishda ulardan to'g'ri foydalanish bo'yicha mutaxassislar tayyorlash, jumladan, davlat sektorida buxgalterlar va moliya xodimlarini tayyorlash va qayta tayyorlash, ta'lim muassasalaridagi maktab o'quv dasturlarini qayta yo'naltirish, turli toifadagi o'quvchilarning o'quv-uslubiy ta'minotini yangilash va rivojlantirish zarur[5].

O'zbekistonning jahon iqtisodiy hamjamiyatida rivojlanish va xalqaro tashkilotlardagi ishtirokini kengaytirishga intilishi milliy buxgalteriya hisobi standartlarining xalqaro amaliyotda qabul qilingan tibbiy tamoyillar bilan bir xilligini ta'minlashni, milliy tadbirkorlik sub'ektlarining moliyaviy ko'rsatkichlarini rivojlanayotgan mamlakatlarda qo'llaniladigan ko'rsatkichlarga mos ravishda ishlab chiqishni taqozo etadi.

O'zbekiston jahon iqtisodiy tizimining to'laqonli a'zosi bo'lib borayotgani sari bu mahalliy buxgalteriya hisobi va jahon amaliyotining rivojlanishiga ta'siri kuchayib bormoqda.

Uni tartibga solishning asosiy yo'nalishlarini belgilash bizga mahalliy buxgalteriya tizimining rivojlanishini prognoz qilish va unga ma'lum talablarni shakllantirish imkonini beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. M.Z. Temirxonova. Sayyohlik kompaniyalarida moliyaviy natijalar to'g'risida hisobot berishning xalqaro standartlarini yaqinlashtirishni takomillashtirish muammolari. Kaluga. Iqtisodiy byulleten, 2018 yil.
2. M. Temirxonova. Sayohat tashkilotlari va xalq xo'jaligida hisob siyosatini takomillashtirish xususiyatlari. Fan va amaliyot byulleteni, 2022.
3. Sh.G. G'oyibnazarov, M.J. Temirxonova. Innovatsion rivojlanishga o'tish davrida intellektual mulk ob'ektlarini hisobga olish va tahlil qilishning nazariy asoslari. Fan va amaliyot byulleteni 5 (9), 290-297, 2023 yil.
4. M. Temirxonova. Sayyohlik kompaniyalari va milliy iqtisodiyotda hisob siyosatining paydo bo'lishining xususiyatlari. Fan va amaliyot byulleteni 4 (2), 332-341, 2020.
5. Yoziyev G., Temirxonova M. O'zbekiston Respublikasi iqtisodiyotini modernizatsiyalash sharoitida buxgalteriya hisobining rivojlanishi. Fan va amaliyot byulleteni 4 (3), 224-231, 2023 yil.